

GENERO

GENERO: ČASOPIS ZA FEMINISTIČKU TEORIJU I STUDIJE KULTURE

GENERO: A JOURNAL OF FEMINIST THEORY AND CULTURAL STUDIES

Broj/Number 28/2024

ISSN 1451-2203
UDK 305-055.2

Izdavači/Publisher:

Centar za studije roda i politike i Centar za studije kulture (Fakultet političkih nauka Beograd, Univerzitet u Beogradu)
Center for Gender and Politics and Center for Cultural Studies (Faculty of Political Science, University of Belgrade)

Glavna i odgovorna urednica/Editor-in-chief: Katarina Lončarević (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka)

Zamenica glavne urednice/Deputy Editor: Marina Simić (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka)

Urednice temata/Topic of the Issue Editors: Ana Kolaric (Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet) i Katarina Lončarević (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka)

Uređivački odbor/Editorial Board: Biljana Đorđević (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Zorica Ivanović (Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet), Ana Kolaric (Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet), Katarina Lončarević (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Ana Milojević (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Dunja Njaradi (Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet muzičke umetnosti), Natalija Perišić (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Ivana Pantelić (Institut za savremenu istoriju, Beograd), Marina Simić (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Adriana Zaharijević (Univerzitet u Beogradu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju)

Izdavački savet/International Advisory Board: Čarna Brković (Georg-August-Universität Göttingen, Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie), Deana Jovanović (Utrecht University, The Department of Cultural Anthropology), Katerina Kolozova (University American College, Skopje), Vukašin Pavlović (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka), Ivan Simić (Charles University in Prague, Institute of Slavonic and East European Studies), Sibel Yardımcı (Mimar Sinan Fine Arts University in Istanbul, Department of Sociology), Nevenka Žegarac (Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka)

Dizajn, slog i prelom/Design and layout: Nikola Stevanović

Lektura i korektura/Proofreading: Đorđe Božović (srpski),
Vojislav Stojanović (engleski)

Štampa/Print: Čigoja štampa

Tiraž/Circulation: 50

Izlazi jednom godišnje / The journal is published annually

Adresa redakcije/Address: Jove Ilića 165, 11000 Beograd, Srbija

web: <http://generojournal.org/>

e-mail: genero@fpn.bg.ac.rs, generojournal@gmail.com

R
REKONSTRUKCIJA
ŽENSKI FOND

Objavlivanje ovog broja je jednim delom pomogla fondacija
Rekonstrukcija Ženski Fond / This issue is partly financed by
the Reconstruction Women's Fund (<http://www.rfund.org>)

Radove objavljene u časopisu nije
dozvoljeno preštapavati, u celini ili u
delovima ukoliko nije naveden izvornik /
Papers published in the journal cannot be
reprinted either in part or in their entirety
without proper reference.

**Arhiviranje i indeksiranje/Archiving
and Indexing:** ERIH PLUS, DOAJ, EBSCO,
Norwegian Register for Scientific Journals,
Series and Publishers, Central and Eastern
European Online Library (C.E.E.O.L.), doiFil:
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu/
doiFil: Faculty of Philology, University of
Belgrade

Genero je partner *Eurozine* mreže / *Genero*
is the partner of the *Eurozine* network.

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

305-055.2

GENERO : časopis za feminističku teoriju i studije kulture = a Journal of Feminist
Theory and Cultural Studies / glavna i odgovorna urednica Katarina Lončarević. - 2002,
br. 1- . - Beograd : Centar za studije roda i politike : Centar za studije kulture, 2002-
(Beograd : Čigoja štampa). - 24 cm

Godišnje. - Tekst na srp. i engl. jeziku. - Je nastavak: Ženske studije = ISSN 0354-6942. -
Drugo izdanje na drugom medijumu: Genero (Online) = ISSN 2620-181X
ISSN 1451-2203 = Genero
COBISS.SR-ID 106805004

GENERO

GENERO: ČASOPIS ZA FEMINISTIČKU TEORIJU I STUDIJE KULTURE

Broj 28/2024

SADRŽAJ / TABLE OF CONTENTS

STUDIJE I ČLANCI / STUDIES AND ARTICLES

- 1** **Marina Simić**
 Miloš Ničić
 Teaching Cultural Theory and Popular Culture in Postsocialist
 Country: Fighting against (Perceived) High Culture
 Predavati popularnu kulturu u postsocijalističkoj zemlji:
 otimajući se (zamišljenoj) visokoj kulturi

TEMAT: NOVA ŽENA KAO TRANSNACIONALNI FENOMEN / TOPIC OF THE ISSUE: THE NEW WOMAN AS A TRANSNATIONAL PHENOMENON

- 25** **Uvodna beleška urednicâ / Editors's Introduction**
 Ana Kolarić
 Katarina Lončarević
- 29** **Ana Kolarić**
 Katarina Lončarević
 Nova žena: književna junakinja i politički subjekt
 The New Woman: Literary Heroine and Political Subjects
- 61** **Marija Gagić**
 Ideologema nove žene u tekstovima Rebeke Vest u *The New*
 Freewoman
 The Ideologeme of the New Woman in Rebecca West's Articles in
 The New Freewoman
- 79** **Marija Miljković**
 En Veronika H. Dž. Velsa kao nova žena
 H. G. Wells' Ann Veronica As the New Woman

- 105 Jelena Veselinović**
Od majke Poljakinje do nove žene
Transforming the Myth: From the Polish Mother to the New Woman
- 125 Marija Ivković**
Nova žena u pesništvu Milene Pavlović Barili
The New Woman in Milena Pavlović Barili's Poetry
- 149 Sara Lević**
Kineska nova žena u umetnosti i stvarnosti: nade, strahovi i mogućnosti
China's New Woman in Art and Reality: Hopes, Fears, and Possibilities
- 179 Jelena Milenković**
Od Nore do sunca: razumevanje japanske nove žene
From Nora to Sun: Understanding Japan's New Woman

PREVODI / TRANSLATIONS

- 207 Noe Ito**
Put nove žene
The Path of the New Woman

PRIKAZI / BOOK REVIEWS

- 211 Sara Lević**
Pripitomljavanje neukrotivog
Taming the Indomitable
- 217 Aleksandra Petrović**
Majčinstvo u državnom vlasništvu ili kako zamišljamo majku
Motherhood as State Property or How We Imagine the Mother

- 227 **Emilija Ljutić**
Revolucionarni susreti jugoslovenske umetnosti i politike u
međuratnom periodu
Revolutionary Encounters of Yugoslav art and politics in the
Interwar Period
- 233 **Adriana Zaharijević**
Kako razbiti zid ćutanja?
How to Break the Wall of Silence?
- 241 **Uputstvo za autorke i autore**
- 245 **Instructions for Authors**
- 249 **Lista redovnih recenzentkinja i recenzenata / Referees List**

Jelena Milenković¹

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

UDK

050ПЛАБЕ ЧАРАПЕ(520)"1912/1926"
141.72(520)"1912/1926"

OD NORE DO SUNCA: RAZUMEVANJE JAPANSKE NOVE ŽENE

APSTRAKT Ovaj rad ispituje fenomen nove žene u Japanu u prvim decenijama XX veka, analizirajući kako je ideja modernog ženskog identiteta oblikovana u kulturnom, političkom i književnom kontekstu perioda Taišo (1912–1926). Poseban akcenat stavljen je na ulogu časopisa kao prostora gde su žene prvi put progovorile o svom položaju, otvarajući rasprave o instituciji braka, seksualnosti i prostituciji. Časopis *Plave čarape* i Društvo plavih čarapa predstavljaju ključne tačke ovog procesa, ali se pažnja posvećuje i drugim kanalima javnog diskursa koji su omogućili artikulaciju ženskih glasova. Analiza pokazuje da japanska nova žena nije bila puka imitacija zapadnih modela, već umnogome originalna artikulacija u skladu sa lokalnim društvenim i kulturnim uslovima. Nova žena u Japanu otkriva napetosti između tradicije i modernosti, individualnog oslobođenja i društvenih normi, te doprinosi globalnom razumevanju ovog univerzalnog fenomena.

Ključne reči: Japan, nova žena, periodika, *Plave čarape*, *Seito*, feminizam

UVOD

Termin *nova žena* (New Woman) nastao je u Velikoj Britaniji krajem XIX i početkom XX veka u kontekstu feminističkih rasprava i književnih predstava žena, u okviru kojih su se odbacivale tradicionalne uloge supruge i majke, te tražile ekonomska i intelektualna nezavisnost. Ovaj termin su popularizovale autorke poput Sare Grand (Sarah Grand) i pisci kao što je Henri Džejms (Henry James), a ubrzo je ušao u javnu upotrebu kroz romane, novine i satirične ilustracije.

U Japanu je termin *nova žena* (*atarashii on'na*) prvi put iskoristio pisac Šojo Cubouči (Shōyō Tsubouchi, 1859–1935) u svom predavanju na Tokijs-

1 E-mail: jelena.milenkovic2603@gmail.com

kom carskom univerzitetu jula 1910. godine. *Nova žena* je označavala ženu koja je odbacila tradicionalne uloge „dobre žene i mudre majke” (*ryōsai kenbo*)² i težila ekonomskoj i intelektualnoj nezavisnosti. Kroz romane, eseje i periodiku, *nova žena* se pojavljivala istovremeno kao ideal emancipacije i kao predmet osude, otvarajući pitanja rodne nejednakosti, seksualnog morala i društvenih normi. Uprkos raznim kritikama, obrazovane žene s početka XX veka prisvojile su ovaj termin i oblikovale ga kao simbol sopstvenog oslobođenja.

Periodika je imala ključnu ulogu u ovom procesu. Časopisi su postali prostor u kojem su žene prvi put mogle da objavljuju svoje tekstove i prevode ključnih feminističkih dela svetske književnosti. Pored književnih priloga, u njima su se vodile i rasprave o obrazovanju, braku, ljubavi i položaju žena u društvu. Na stranicama časopisa oblikovani su prvi feministički diskursi u Japanu, a ličnosti poput Raičo Hiracuke (Raichō Hiratsuka, 1886–1971), Noe Ito (Noe Itō, 1895–1923) i Akiko Josano (Akiko Yosano, 1878–1942) postale su simboli ove intelektualne i društvene promene.

Cilj ovog rada jeste da ispita kako se koncept *nove žene* oblikovao u japanskom kulturnom kontekstu kroz različite platforme, a u fokusu će biti prvi književni feministički časopis *Plave čarape* (*Seitō*, 1911–1916), kao i kako je povezan sa državnom ideologijom „dobra žena i mudra majka”. Poseban akcenat stavlja se na odnos između književnog stvaralaštva i feminističke misli, kao i na način na koji su autorke prevazilazile ulogu pasivnih čitateljki i nametnule se kao aktivne učesnice u javnom diskursu.

2 „Dobra žena i mudra majka“ (*ryōsai kenbo*) samo je jedan u nizu neologizama i kulturnih ideala pomoću kojih se oblikovala uloga žena u japanskom društvu. Istorijski gledano, njegov razvoj je uslovljen ranijim konfucijanskim stavom „poštovanje muškaraca, potcenjivanje žena” (*danson johi*), koji je duboko uticao na rodnu hijerarhiju u japanskoj misli. Uz to, ideal ženstvenosti „japanski karanfil” (*Yamato nadeshiko*), koji prikazuje ženu kao oličenje skromnosti, predanosti i lepote u službi porodice i nacije, doprineo je normativnoj predstavi „idealne žene”. U modernijem dobu, izrazi kao što su „domaćica s punim radnim vremenom” (*sengyō shufu*) i „poražena žena” (*makeinu*, neudata žena u tridesetim godinama) odražavaju nastavak društvenih očekivanja i jezičke strategije kojima se rodna uloga žene konstruiše, vrednuje ili kritikuje.

ISTORIJSKI I DRUŠTVENI KONTEKST

ULOGA I POLOŽAJ ŽENA U JAPANU OD KRAJA XIII DO POČETKA XX VEKA

Uloga i položaj žena u Japanu značajno su evoluirali tokom vekova pod uticajem kulturnih, političkih i ekonomskih faktora. U starom Japanu, posebno tokom perioda Heian (794–1185), pripadnice aristokratije su uživale relativnu slobodu i uticaj, posebno u književnim i umetničkim aktivnostima. Dvorske dame kao što su Murasaki Šikibu (Murasaki Shikibu, oko 970 – oko 1014) i Sei Šonagon (Sei Shōnagon, oko 966 – oko 1024) bile su centralne ličnosti japanske književnosti, napisavši neka od najranijih i najpoznatijih dela kao što su *Priča o Gendiju* (*Genji monogatari*) i *Zapisi pod uzglavljem* (*Makura no sōshi*), s početka XI veka. Međutim, tokom kasnijih istorijskih perioda, naročito s jačanjem vojničke klase i uticaja konfucijanskih ideala iz Kine, došlo je do postepenog suzbijanja ženske društvene uloge. Patrijarhalna struktura postajala je sve izrazitija, dajući prednost muškom autoritetu, ograničavajući žene prevashodno na ulogu u domaćinstvu i smanjujući mogućnosti za njihovo obrazovanje.

Tokom perioda Edo (1603–1868) uloga žena je postala strože definisana neokonfucijanskom ideologijom koju su predstavljala učenja filozofa Ekena Kaibare (Ekken Kaibara, 1630–1714) i sistem porodice, *ie*. Prema ovom sistemu, glava porodice je imala apsolutnu vlast nad svojim krvnim srodnicima i njihovim supružnicima, te su žene samim tim imale vrlo malo zakonskih, ekonomskih, političkih i bračnih prava (Tomida 2004a, 243). Dok su žene iz više klase uglavnom provodile vreme u svojim domovima, žene nižeg staleža iz trgovačkih i seljačkih porodica često su doprinosile svojim porodicama kroz trgovinu i rad. Zabavljačice, kao što su bile gejše i kurtizane, pronašle su način da vrše uticaj u određenim krugovima, ali su i one bile marginalizovane. Obrazovanje žena bilo je prvenstveno fokusirano na domaće vaspitanje, a neke su mogle da uče klasičnu književnost, posebno u kasnijim godinama tog perioda.

Restauracija carske vlasti 1868. označila je početak intenzivne modernizacije i transformacije Japana iz društva zasnovanog na samurajskoj hijerarhiji u centralizovanu nacionalnu državu. Iako su u ovom periodu usvajane

brojne ideje sa Zapada, napredak je za žene bio ograničen. One su i dalje bile isključene iz političkog i javnog života, što je potvrđeno ustavom Meidi (Dai-Nippon teikoku kenpō, 1889), kao i kasnijim izbornim zakonima koji ženama nisu priznavali politička prava. Usvajanjem Građanskog zakonika Meidija (Meiji minpō) iz 1898. godine, zakonski je učvršćen patrijarhalni porodični sistem u kom je muškarac imao apsolutni autoritet, a uloga žene bila svedena na poslušnu suprugu i majku. Pored pravnog okvira, žensko obrazovanje je dobilo novi ideološki temelj u konceptu „dobre žene i mudre majke”, koji je postao dominantan model ženstvenosti tokom kasnog Meidi perioda. Ova ideologija, kako se navodi, bila je „fundamentalno strana tradicionalnoj japanskoj misli”, u kojoj žena nije bila zamišljena kao vaspitačica ili intelektualna partnerka, već je predstavljala „proizvod zapadnog uticaja koji je prodro u Japan nakon otvaranja zemlje” (Akiko and Yoda 1993, 74–75). Ideja da je obrazovanje žena neophodno radi vaspitanja novih generacija nametnula se kao koristan kompromis između tradicionalnih konfucijanskih učenja (poput ideja iz popularnog priručnika iz perioda Edo, *Velikog učenja za žene (On’na daigaku)*, koji je propagirao pokornost žene prema ocu, mužu i sinu kao osnov društvenog poretka) i potreba novog, modernog nacionalizma. Kako Fukaya zaključuje, u ovoj formuli spojene su „dve u osnovi suprotstavljene predstave o ženi”, tradicionalna i moderna, čime su vešto objedinjeni različiti zahtevi koji su se nametali ženama (Fukaya 1990, cit. u Akiko and Yoda 1993). Na ove načine, modernizacija u periodu Meidi reprodukovala je tradicionalne i moderne patrijarhalne vrednosti u novom pravnom i ideološkom okviru.

POČECI ŽENSKE I FEMINISTIČKE PERIODIKE U JAPANU

Časopisi su na japansko tržište stigli znatno kasnije u odnosu na Evropu, ali su ubrzo stekli veliki značaj u kulturnom životu zemlje. Kako je Takahashi istakao, „u japanskom kulturnom i duhovnom životu časopisi igraju toliko važnu ulogu da se mogu nazvati jednim od najvažnijih organa opšteg obrazovanja, prosvetljenja i formiranja javnog mnjenja” (Takahashi 1946, 52). Krajem XIX i početkom XX veka, japanski intelektualci su promovisali ideju o Japanu kao o naciji čitalaca, što je bio izraz kulturnog ponosa. Tako je, na primer, Motoiçi Juhara (Motoichi Yuhara, 1863–1931), direktor

Tokijske muzičke škole, jednom izjavio da „bez obzira u koju zemlju idete, nema mesta gde novine imaju tako velike reklame za knjige kao u Japanu. ... [M]ogli bismo reći da nema ljudi koji vole knjige koliko Japanci” (Kamei-Dyche 2011, 291). Već u prvim decenijama XX veka, časopisi su postali jedan od glavnih medija za diseminaciju literature, ideja i društvenih vrednosti. Njihova dostupnost, raznovrsnost i povezanost s čitalačkim navikama svih društvenih slojeva učinili su da časopis postane ne samo informativni i edukativni medij, već i nosilac kulturne samorefleksije. Najveći procvat zabeležen je u posleratnom periodu, kada su jeftinija štampa i ekonomski rast omogućili masovnu proizvodnju tzv. džepnih formata kao što je *bunkobon*, ali i povećali dostupnost novina i časopisa za širu populaciju (Vasić 2023, 51–52). Broj časopisa u Japanu već polovinom XX veka iznosio je oko 3000 periodičnih izdanja u prodaji, a taj broj se nije smanjio ni ulaskom u drugu dekadu XXI veka. Uz to, od 3000 časopisa četrdesetih godina XX veka, preko 60 njih bili su ženski časopisi (Takahashi 1946, 52).

Žene su u tom prostoru najpre učestvovalе kao čitateljke, ali postepeno počinju da se pojavljuju i kao autorke. Periodika je omogućila da se u javni život uvedu teme poput obrazovanja žena, njihove uloge u društvu i odnosa između polova. Žanr ženskih časopisa (*josei zasshi*) nastao je u Japanu krajem XIX veka, u početku kao nastavak moralnih i pedagoških priručnika namenjenih ženama.³ Njihova funkcija je bila da usmeravaju žene u skladu s državnim ideologijom „dobra žena i mudra majka”, ali su vremenom postali i prostor za prve ženske glasove koji su preispitali vladajuće norme.

Osnivanje Društva plavih čarapa⁴ (Seitō-sha) 1911. godine označilo je prekretnicu u istoriji japanske feminističke periodike i ženskog pokreta.

3 Časopis *Žensko obrazovanje* (*Jogaku zasshi*), osnovan 1885. godine, često se navodi kao prvi uticajni ženski časopis. Još ranije, časopis *Šesta godina Meidija* (*Mei roku*), osnovan 1873, sadržao je rasprave o ženskim pitanjima (*fujin mondai*) i kritike tradicionalnih praksi. Ovaj časopis je, međutim, imao mali tiraž i pretežno mušku čitalačku publiku.

4 Društvo plavih čarapa i istoimeni časopis dobili su naziv po grupi žena sredinom XVIII veka koje su se redovno okupljale u londonskom salonu Elizabet Montagju (Elizabeth Montagu) i Elizabet Vizi (Elizabeth Vesey) kako bi s muškarcima diskutovale o umetnosti i nauci, noseći plave čarape umesto uobičajenih, formalnih crnih. Društvo je takođe bilo posvećeno i zahtevima za ženska prava (pravo na obrazovanje, kao i za druga građanska i politička prava žena koja bi unapredila status žena kao građanki).

Časopis *Plave čarape* (*Seitō*, 1911–1916) objavljivao je književne priloge, prevode i kritičke eseje, a članice Društva javno su govorile o ljubavi, obrazovanju i položaju žena. Prva urednica časopisa, Raičo Hiracuka, poreklom je bila iz imućne porodice i obrazovala se na Japanskom ženskom univerzitetu, gde je pod uticajem Đinzoa Narusea (Jinzo Naruse, 1858–1919), velikog kritičara tradicionalnog ženskog obrazovanja, razvila interesovanje za savremenu evropsku filozofiju, književnost i zen budizam. Skandal oko njenog pokušaja dvostrukog samoubistva s oženjenim piscem Soheijem Moritom (Sōhei Morita, 1881–1949) stavio ju je u centar pažnje javnosti. Dok je Morita, zahvaljujući upravo iskrenosti s kojom je pisao o svom nesrećnom braku i aferi s Hiracukom u romanu *Dim* (*Baien*, 1909), izgradio uspešnu književnu karijeru, Hiracuka je bila izložena oštroj kritici i osudi, što je odigralo ključnu ulogu u formiranju njene feminističke misli.

U januaru 1915. uredništvo časopisa preuzima Noe Ito, mlada i beskompromisna intelektualka, koja se još u ranoj mladosti suprotstavila roditeljima i odbila ugovoreni brak. Njeni provokativni eseji i anarhistički stavovi dali su časopisu novo usmerenje, ali su izazvali i brojne polemike i cenzure. Zajedno s Hiracukom, Ito je postala jedno od najpoznatijih lica japanskog ženskog pokreta.

Hiracukin uvodni tekst, poznat pod naslovom „U početku, žena je bila sunce” („Genshi, joshi wa taiyō deatta”), predstavljao je manifest *Plavih čarapa* i može se smatrati jezgrom rane japanske feminističke misli. Centralna metafora žene kao sunca, onog koje je „pravo ljudsko biće”, nasuprot tadašnjem potčinjenom i pasivnom položaju žene, ukazuje na izgubljeno dostojanstvo i snagu koju autorica želi da povрати: „U početku, žena je bila sunce. Pravo ljudsko biće. Sada je žena mesec. Mesec s bledim licem bolesnika, koji živi od drugih i sija tuđom svetlošću” (Hiratsuka 1911, 37). U japanskom kulturnom kontekstu, ova slika nosi dodatnu težinu, jer se sunce u šintoističkoj mitologiji povezuje s vrhovnim solarnim božanstvom, Velikom boginjom sunca, Amaterasu, simbolom života i vladarske moći. Na taj način, manifest nije bio samo lična ispovest već i snažan poziv ženama na buđenje i samoostvarenje, što će postati suštinska ideja kasnijih rasprava o *novoj ženi*.

Na stranicama *Plavih čarapa*, ali i u drugim prostorima javnog diskursa, počinje da se oblikuje nova predstava žene koja je obrazovana, samosvesna

i društveno angažovana. Takva žena izaziva i divljenje i osudu, otvara prostor za nove rasprave i polako menja dominantne predstave o ženstvenosti u Japanu. Upravo se tada pojavljuje i termin *nova žena* koji će ubrzo preplaviti javni diskurs, postati središte rasprava i tumačenja, te predmet nebrojenih tekstova, osuda i pokušaja da se objasni i definiše.

NOVA ŽENA U JAPANSKOM KONTEKSTU

U japanskoj javnosti, termin *nova žena* najčešće je korišćen podrugljivo. On je označavao ženu koja se smatra razuzdanom, površnom i nepokornom, te koja je suprotstavljena državnom idealu „dobre žene i mudre majke”. Međutim, upravo u toj negativnoj konotaciji leži i njegova subverzivna snaga: obrazovane žene s početka XX veka prisvojile su taj naziv, preoblikovale ga i ponosno isticale kao deo sopstvene samodefinicije. Njihovi književni i politički radovi, objavljivani u časopisima, predstavljaju prvu artikulaciju *nove žene* kao simbola emancipacije, intelektualne nezavisnosti i društvenog angažmana.

Istovremeno, tema oslobođenja žena i preispitivanja društvenih uloga pronalazi novo uporište u pozorištu. Novi pozorišni pokret u Japanu (*Shingeki*) s početka XX veka težio je da zameni tradicionalne pozorišne forme i uvede zapadne dramske modele. Loui primećuje da je ovaj pokret „obezbedio, ili, bolje rečeno, zahtevao prostor za žene na sceni” a da je „prisustvo žena na sceni dokazalo da je Japan moderan kao i Zapad, jer je i on umeo da proizvede talentovane glumce i glumice” (Lowy 2004, 78). Posebnu ulogu u tom procesu odigrao je Hogeću Šimamura (Hōgetsu Shimamura, 1871–1918), književni kritičar i reformator pozorišta, koji je japanskoj publici novembra 1911. godine predstavio Ibzenovu (Ibsen) dramu *Lutkina kuća* (*Et dukkehjem*, 1879) u Carskom pozorištu u Tokiju. Levi (2012b, 29–30) ocenjuje da je ova predstava imala dvostruki značaj: s jedne strane, stvoreno je moderno pozorište u kome su nastupale školovane glumice,⁵ a s druge strane, učvrstio se termin *nova žena*, te je usledio niz rasprava i polemika o njegovom značenju u japanskom kontekstu. U tom književno-kulturnom okviru, *nova žena* postaje simbol žene koja se obrazuje, radi, izražava sopstveno mišljenje i odlučuje o svom

5 Ulogu junakinje *Lutkine kuće*, Nore, u režiji Hogećua Šimamure tumačila je slavna glumica Sumako Macui (Sumako Matsui, 1886–1919).

životu, i dovodi u pitanje tradicionalne rodne uloge zalažući se za autonomiju žena u javnom i privatnom životu. Sam termin bio je i dalje nejasan početkom XX veka u Japanu. Cubouči, u svojim predavanjima koje je nazvao „Nova žena u modernom pozorištu”, istakao je da je štampa protivrečno pristupila *novoj ženi*, bilo kao idealnoj, bilo kritikujući je kao nedovoljno ili preterano ženstvenu. Zapitao se da li *nova žena* zaista postoji u društvu ili samo kao projekcija kroz književne likove kao što je Nora (Lévy 2012b, 32).

Glavni lik Nora, žena koja napušta porodicu radi lične slobode, ali i drugi likovi iz Ibzenovih drama, kao što je na primer gospođa Alving iz *Aveti* (*Gengangere*, 1881), ostavili su snažan utisak i u javnosti i među intelektualcima toga doba. Već tokom maja i jula 1911. godine, u listu *Tokijski Asahi* (*Tōkyō Asahi shinbun*) objavljen je serijal od 35 članaka posvećen *novoj ženi*. Među njima, Raičo Hiracuka je bila označena kao primer „japanske Nore” (*wasei Nora*) u članku pod naslovom „Probuđena svest japanskih žena” („Nihon fujin no jikaku”) (Lévy 2012b, 32). U oktobarskom izdanju popularnog ženskog časopisa *Ženski klub* (*Fujin kurabu*) 1911. godine, pisac Bušo Savada (Bushō Sawada) predstavio je Noru kao upozorenje, a ne kao mogući uzor za mlade žene, upitavši se da li su *nove žene* zaista srećne, te da li ženska emancipacija koristi naciji ili ne (Sawada 1911, 2).

Može se primetiti da su o *novim ženama* u modernoj evropskoj drami ponajviše pisale članice Društva plavih čarapa, inspirisane idejom snažnih ženskih likova. Januarski broj *Plavih čarapa* iz 1912. godine sadržao je veliki ilustrovani dodatak posvećen *Lutkinjoj kući*, pod nazivom „Nora – dodatak” („Furoku Nora”). Ovaj tematski blok obuhvatao je dve trećine časopisa i sastojao se od pet tekstova: „Od *Lutkine kuće* do ženskog pitanja” („Ningyō ie yori fujin mondai e”) Joko Ueno (Yōko Ueno), „Ibzenova *Lutkina kuća*” („Ibuzen no ‘Ningyō no ie’”) Midori Kato, „Čitanje *Lutkine kuće*” („‘Ningyō no ie’ o yomu”) Kimiko Ueda, „O *Lutkinjoj kući*” („‘Ningyō no ie’ ni tsuite”) Jošiko Jasumoči (Yoshiko Yasumochi) i „Nori” („Nora-san ni”) Raičo Hiracuke, a sadržao je i prevode kritika Džordža Bernarda Šoa (George Bernard Shaw) i Džanet Li (Jeannette Lee), kratki tekst glumice Sumako Macui (Sumako Matsui) o teškoćama tumačenja uloge Nore, kao i članak koji poredi tematiku Ibzenovog dela s francuskom dramom *Pobuna* (*La Révolte*, 1870) Ogista de Vilijeja de Lil-Adama (Auguste de Villiers de L’Isle-Adam) (Lévy 2012b, 46–47). Ovaj broj izazvao je veliko interesovanje, jer, iako ni

Nora ni koncept *nove žene* nisu bili nepoznati javnosti, časopis *Plave čarape* je po prvi put pokrenuo javnu diskusiju o njima unutar ženskog diskursa, pokazujući snažnu želju da žene same interpretiraju te likove i ideale, izvan normi koje su im do tada nametali muški autoriteti. Niz kontroverznih rasprava koje su vodile o dramskim junakinjama, životnim izborima, stilu oblačenja i ponašanju u društvu, dovele su do toga da se Društvo sve češće posmatra kao feministička grupacija koja podriva tradicionalne rodne uloge. Žene, koje su javno iznosile mišljenje o takvim likovima, i same su smatrane *novim ženama* koje su se istim tim likovima divile i u njima videle ideal. Hiracuka dodaje da se jedan novinar čak našalio kako je Društvo plavih čarapa „škola za obuku japanskih Nora” (Hiratsuka 2006, 177).

Nizovi članaka koji targetiraju *nove žene* bili su objavljeni u različitim novinama. Počev od 5. maja 1912. godine, list *Jomiuri* (*Yomiuri shinbun*) je objavio ciklus članaka pod nazivom „Nove žene” („Atarashii on’na”) o Tošiko Tamura (Toshiko Tamura), Hacuko Nakano (Hatsuko Nakano), Hajaši Čitose (Hayashi Chitōse), Čieko Takamura (Chieko Takamura), i Kajo Senuma (Kayo Senuma). List *Nacija* (*Kokumin shinbun*) je objavio niz članaka počev od 11. jula 1912. godine pod nazivom „Takozvana nova žena” („Iwayuru atarashii on’na”): „Neke od ključnih članica Društva plavih čarapa, koje se sada smatra grupom takozvanih ‘novih žena’, skandalozno su bile u Jošivari.⁶ Toliko su se slobodno ponašale da bi se čak i muškarci postideli” (*Kokumin shinbun* 1912, u Tomida 2004b, 173).

Krajem oktobra iste godine u *Dnevnom tokijskom listu* (*Tōkyō nichinichi shinbun*) izašla je serija od šest članaka s nazivom „Žene koje žude da budu nove” („Atarashigaru on’na”), u kojima je takođe opisan boravak članica u Jošivari (Hiratsuka 2006, 178–181).

Kritikama *nove žene* su se pridružile i istaknute ličnosti u obrazovanju žena, uključujući prosvetiteljku i pesnikinju Utako Šimoda (Utako Shimoda, 1854–1936), osnivačicu Kjoricu ženskog univerziteta Haruko Hatojama (Haruko Hatoyama, 1861–1938), direktorku Japanske ženske trgovačke škole

6 Jošivara (Yoshiwara) je bila poznata „crvena četvrt” u Tokiju tokom perioda Edo i Meiji. Iako je bila deo kulture, društvo je na nju gledalo s moralnim neodobranjem, posebno u pogledu ženskih poseta četvrti. Odlazak Hiracuke i još par članica Društva plavih čarapa u Jošivaru jula 1912. godine negativno je odjeknuo u javnosti.

Takako Kaecu (Takako Kaetsu, 1867–1949) i osnivačicu Cuda univerziteta Umeko Cuda (Umeko Tsuda, 1864–1929). Još jedan od kritičara bio je Ćinzo Naruse, osnivač Japanskog ženskog univerziteta, koji je pohađala Raićo Hiracuka, pogotovo u svom članku „Novi trendovi u obrazovanju žena u inostranstvu” objavljenom u aprilskom broju časopisa *Centralna javna rasprava* (*Chūō Kōron*) 1913. godine (Hiratsuka 2006, 221). Osude tekstova *novih žena* iz Društva plavih čarapa su glasile i ovako: „Ako se ovakvo razmišljanje proširi, razorni uticaj koji će imati na porodicu i društvo uopšte biće nemerljiv. Jednom rećju, ono što vidimo pred sobom je neka vrsta bolesti ili ludila” (cit. Mitchell 1983, 159–60 u Coutts 2006, 171).

Ideja *nove žene* u Japanu nije mogla da se razvija odvojeno od književnih i kulturnih platformi, a *Plave čarape* su ubrzo postale glavni prostor u kojem se o toj temi polemicalo. Od članica se očekivalo ne samo da otvore vrata književnosti ženama, već i da ujedno predvode feministički pokret u Japanu. Uprkos nastojanju da časopis ostane posvećen književnosti, pritisci javnosti i rastuća potreba da se raspravlja o ženskom pitanju (*fujin mondai*) doveli su do toga da je Društvo plavih čarapa u decembarskom broju 1912. godine najavilo promenu fokusa časopisa sa čisto književnih tema na pitanja žena:

„Nismo sigurne gde i kada je termin ‘nova žena’ prvi put postao popularan, ali izgleda da se dopao brojnim listovima i časopisima. ... Srećom, nama u Društvu plavih čarapa se on dopao. Zato smo mi ovde u uredništvu razmišljale da u januarskom broju objavimo svoja razmišljanja o ovoj, dosta spominjanoj ‘novoj ženi’. ... Bićemo ozbiljne, veoma ozbiljne, dok razmatramo takozvanu ‘novu ženu’ kako bismo uvidele kakva je ona zaista” (Hiratsuka 2006, 201).

Čini se da je Društvo plavih čarapa konačno prepoznalo neophodnost bavljenja ženskim pitanjem. Sama Raićo Hiracuka je priznala da ovu temu nije smatrala ključnom u svom životu jer o sebi „nije mislila kao o ženi” a njen „prioritet je bio da se pridržava svojih unutrašnjih ubeđenja” (Hiratsuka 2006, 202). Međutim, kako se kritika javnosti pojaćala, a etiketa *nove žene* postajala sve spornija, shvatila je da ovo pitanje zaslućuje ozbiljno proućavanje. Hiracuka je zato u januarskom izdanju časopisa *Centralna javna rasprava* 1913. godine odgovorila na kritike tekstom *nova žena* („Atarashii on’na”):

„Ja sam nova žena. ... Ono što je istinski, večno novo, to je sunce. Ja sam sunce. ... Nova žena kune 'prošlost'. Nova žena više ne može da podnese da ćutke, pokorno i bez reči, ide putem kojim je išla ponižena žena. Nova žena ne pristaje na život žene koja je, zbog muške sebičnosti, bila učinjena nezalicom, robinjom, svedena na komad mesa. Nova žena želi da razori stari moral i zakone stvorene radi muške koristi” (Hiratsuka 1987, 41–42).

Januarsko izdanje *Plavih čarapa* 1913. sadržalo je poseban dodatak pod naslovom „Nova žena i druga pitanja u vezi sa ženama” („Atarashii on'na sonota fujin mondai ni tsuite”). Odlučne da se suprotstave javnoj kritici *nove žene*, dopisnice su imale za cilj ne samo da se odbrane već i da artikulišu svoju viziju o tome kako bi one, kao članice Društva plavih čarapa, trebalo da se ponašaju. Dodatak je sadržao tekstove kao što su „Ljubav i brak” („Ren'ai to kekkon”) Raičo Hiracuke, „Put nove žene” („Atarashiki on'na no michi”) Noe Ito, „Muškarci i žene su jednaki pripadnici ljudske vrste” („Jinrui to shite dansei to josei wa byōdō dearu”) Kijoko Ivano (Kiyoko Iwano), „O novoj ženi” („Atarashii on'na ni tsuite”) Midori Kato, „Molba čitaocima” („Shoshi ni nozomu”) Micu Mijazaki (Mitsu Miyazaki) i „Ja sam staromodna žena” („Watashi wa furui on'na desu”) Jasuko Hori (Yasuko Hori).

Noe Ito, buduća urednica časopisa, u eseju „Put nove žene” („Atarashiki on'na no michi”) otvoreno je iznela manifest *nove žene* kao predvodnice koja sama krči svoj put kroz život bez obzira na strah, kritiku ili osudu. Ona je opisala *novu ženu* kao pionirku koja korača nepoznatim putem, prepunim prepreka, bola i društvenog nerazumevanja, ali koja ne traži sažaljenje. Za Ito, suštinska vrednost *nove žene* ne pripada onima koje slede, već isključivo onima koje predvode:

„Reč 'nova' trebalo bi da pripada samo tim retkim predvodnicama. To je reč koja bi trebalo da pripada samo onim ženama koje žive i umiru u patnji, koje istinski poznaju sebe, veruju u sebe i koračaju putem koji su same stvorile. To nije reč koja pripada beznačajnim i bezbrižnim sledbenicama” (Itō 1913).

Dodatno, Bardsley je istakla da „ponavljanje, dramatične slike i kitnjasti stil čine put *nove žene* uzbudljivim, što je novi put ostvaren u jeziku i emocijama” (Bardsley 2007, 128). U tom smislu, ona je napravila razliku

između obične etikete *nove* žene i suštinske egzistencijalne odluke da se živi po sopstvenim uverenjima, čak i po cenu patnje.

Kijoko Ivano je u svom eseju „Muškarci i žene su jednaki pripadnici ljudske vrste” oštro kritikovala retoriku ženske inferiornosti u odnosu na muškarce. Ona je ismejala uobičajene argumente utemeljene u fizičkoj snazi, biološkim predispozicijama i mitovima, ukazujući na njihovu kontradiktornost. Ivano je istakla da bi, ako bi na primer snaga određivala vrednost, životinje nadmašile ljude. Takođe je dovela u pitanje stav da menstruacija ili trudnoća opravdavaju isključivanje žene iz javnog života, tvrdeći umesto toga da intelektualna i društvena ograničenja žena proizlaze iz systemske isključenosti, a ne iz nekakve urođene sposobnosti. Ovaj stav slikovito je pojasnila poređenjem stanja žena s nekadašnjim statusom Japana kao „inferiornog” u odnosu na zemlje Zapada. Na kraju svog eseja, Ivano je dala upečatljiv zaključak: „Mi smo žene kao deo ljudske vrste, a ne posebna vrsta zvana ‘žene’” (Ivano 1913, 28).

U tekstu „O novoj ženi”, Midori Kato je kritikovala površno razumevanje pojma *nova žena*, smatrajući da je termin devalvirao i da se svakoj ženi koja je odstupala od tradicionalnih društvenih normi olako lepila ta etiketa. Posebno se osvrnula na istorijske primere žena koje su već krajem XIX veka pokazivale znake emancipacije, ali nisu imale dovoljno svesti o svom položaju kao žene, te su „nesvesno delovale u muškom domenu”. Za razliku od njih, savremena *nova žena* „u sebi nosi ozbiljno promišljanje koje muškarci, koji komentarišu samo spoljašnje postupke, nikako ne mogu da razumeju” (Kato 1913, 30). Prema autorki, prava *nova žena* nije samo ona koja izgledom ili ponašanjem odudara od tradicije, već ona koja shvata da mora da se osloni samo na sebe.

Sosije primećuje da su muškarci u ovim tekstovima gotovo odsutni, te da su pitanja kojima se autorke bave „strogo ženska tema i pitanje imitacije između žena” (Saucier 2012, 85). Ona dodatno analizira tekstove iz dodatka januarskom broju te zaključuje da su oni, iako stilski i metodološki različiti, imali određene zajedničke teme. Većina autorki iznosi pesimistični stav, ukazujući na večitu borbu, patnju i svest da tokom svog života neće doživeti ostvarenje ideala *nove* žene. Dok je vizija buduće žene često nedovoljno definisana, sve autorke stavljaju akcenat na lični razvoj, posebno kroz emocije i osećaj ispunjenosti, kritikujući površnu i ekonomski uslovljenu priro-

du tradicionalnog braka. Ističu potrebu za dubljom, duhovnom i telesnom ljubavi kao oblikom ženske samospoznaje. Zajednička im je i ideja da je žena pre svega ljudsko biće, koje ne treba da bude definisano polom, te pozivaju na vraćanje ljudskoj suštini iznad rodni kategorija (Saucier 2012, 94–96).

Februarsko izdanje *Plavih čarapa* takođe je sadržalo dodatak o *novoj ženi*, ali manjeg obima nego prethodno. Ovoga puta, među dopisnicima našli su se i muškarci, s obzirom na činjenicu da je urednica Hiracuka želela da se čuje i mišljenje muškaraca o *novoj ženi* (Tomida 2004b, 182). Dodatak je sadržao četiri članka: „Rešenje ženskog pitanja” („Fujin mondai no kaiketsu”) Hideko Fukude (Hideko Fukuda), „Okrutni pogled na ljubav i žensko pitanje” („Reikoku naru aijōkan to fujin mondai”) Homeija Ivanoa (Homei Iwano), „Umesto razgovora” („Danwa no kawari ni”) Điroa Abea (Jirō Abe) i prvi deo prevoda romana *Ljubav i brak* (*Love and Marriage*) Elen Kej (Ellen Key), koji je potpisala sama Hiracuka. Ovaj broj časopisa, zajedno s dodatkom, zabranjen je 8. februara jer se smatrao „štetnim za javni red i mir” (Tomida 2004b, 182).

Društvo plavih čarapa je 15. februara 1913. godine održalo svoje prvo javno predavanje posvećeno časopisu i *novim ženama*, i to u hotelu YMCA u četvrti Kanda. Program je obuhvatao sledeća predavanja: „Osnivački duh *Plavih čarapa*, njihov rad i budući ciljevi” („Honsha no seishin to sono jigyō oyobi shōrai no mokuteki”) Jošiko Jasumoći, „Nedavne misli” („Saikin no kansō”) Noe Ito, „O novim ženama” („Atarashii on’na o ronzu”) Čokoa Ikute, „Šta muškarcima treba” („Otoko no yōkyū”) Homeija Ivanoa, „Zarad žena” („Fujin no tame ni”) Kočoa Babe (Kochō Baba) i „O intelektualnoj i ekonomskoj nezavisnosti” („Shisō no dokuritsu to keizai-jō no dokuritsu”) Kijoko Ivano. Da bi se izbegle neprijatnosti, najavljeno je da će muškarci morati da budu u pratnji žene kako bi prisustvovali predavanju. Uprkos tome, više od dve trećine publike činili su muškarci.

Neposredno nakon održanog predavanja, marta iste godine osnovano je Udruženje pravih novih žena (Shin shinfujin-kai), a osnovale su ga žene nezadovoljne nastupom Homeija Ivanoa, tvrdeći da je njegovo izlaganje vređalo žene i podsticalo nemoralne radnje poput razvoda i preljube. Bilo je nastojanja da se stvori rivalstvo između žena okupljenih u Udruženju pravih novih žena i Društvu plavih čarapa, ali Udruženje je ubrzo zapalo u finansijske poteškoće i nastavilo da radi u smanjenom obimu do dvadesetih godina XX veka, kada je i ugašeno.

U aprilskom broju *Plavih čarapa* 1913. godine Raićo Hiracuka objavljuje svoj tekst „Ženama sveta” („Yō no fujintachi ni”), koji predstavlja snažnu feminističku kritiku društvenih očekivanja i institucije braka. Hiracuka ne zagovara nužno život bez braka, ali poziva na preispitivanje sistema u kom je žena pravno i ekonomski podređena, i u kom brak funkcioniše kao doživotni odnos potčinjavanja:

„Mi ne zagovaramo princip ženskog celibata. Samo nemamo luksuza da se upuštamo u ideološke rasprave oko pitanja kao što su celibat ili ‘dobra žena i mudra majka’. Mi dovodimo u pitanje život današnjih žena u samoj osnovi. Ne možemo više da podnesemo takav život. Odavno je sporno pitanje da li žene zaista treba da se udaju. Da li se život žene mora žrtvovati zbog potrebe očuvanja naroda? Da li postoji drugi poziv za žene osim rađanja? Da li je brak apsolutna i jedina kapija u život žene? Da li je biti supruga i majka jedini životni poziv žene? Više ne verujemo u takve ideje. Zar ne bi trebalo da pored braka postoji neograničeni broj vrata za žene, otvoren svakoj od nas? Zar odluka o životnom pozivu, pored ‘dobre žene i mudre majke’, ne bi trebalo da bude prepuštena svakoj od nas? Na kraju, zar sloboda izbora ne bi trebalo da bude dostupna svakom pojedincu? To se podrazumeva” (Hiratsuka 1913, 158).

Kroz tekst se provlači poziv ženama da se oslobode vekovima nametanih uloga i da preispitaju samu suštinu onoga što društvo naziva „ženskim vrlinama”, za koje Hiracuka tvrdi da su kreirane ne zbog istinske dobrobiti žena, već isključivo radi „pogodnosti muškaraca” (Hiratsuka 1913, 157–158). Hiracuka insistira na značaju obrazovanja, ekonomske nezavisnosti i individualne slobode izbora, naglašavajući da *nova žena* ne želi da živi po pravilima koja su joj nametnuli muškarci i tradicija, već traži sopstveni put do autentičnog života.

Januarski broj *Plavih čarapa* 1914. godine sadržao je poseban dodatak posvećen drami Bernarda Šoa (George Bernard Shaw) *Zanat gospođe Voren* (*Mrs Warren’s Profession*, 1898) koja je prethodne godine premijerno izvedena u Tokiju. Priča ovog komada prati Vivi Voren (Vivi Warren), samostalnu i obrazovanu mladu ženu, koja otkriva da je bogatstvo njene majke stečeno vođenjem lanca bordela. U dodatku su se našli tekstovi Raićo Hiracuke („Život Vivi i njene majke” – „Vivi to sono haha no seikatsu”), Noe Ito („Gospođa

Voren i njena ćerka” – „Uoren fujin to sono musume”), Hanajo Nišizaki (Hanayo Nishizaki) („Mišljenje o Vivinom životu” – „Vivi to seikatsu ni taisuru zakkan”), i Kijoko Ivano („Nakon gledanja ‘Zanata gospođe Voren’” – “Uoren fujin no shokugyō’ o mite”). Maki primećuje da su „mlade žene koje su komentarisale predstavu pokazale podjednako interesovanje za teorijsko razmatranje položaja ‘nove žene’, Vivi, kao i za raspravu o uglednosti zanata gospođe Voren” (Mackie 2003, 51–50). Tekstovi o Šoovoj drami nagovestili su poznatu raspravu o čednosti koju je podstakao esej Hanajo Nišizaki, „O hrani i čednosti” („Taberu koto to teisō to”) u septembru 1914. godine.

RASPRAVE O ŽENSKOM PITANJU

Rasprave koje su se razvile na stranicama časopisa kao što su *Plave čarape*, *Centralna javna rasprava* i *Sunce (Taiyō)*, predstavljaju ključni prostor u kom su se ideje *novih žena* najdirektnije sukobljavale s tadašnjim društvenim normama. Javne diskusije nisu se ograničavale samo na književnu kritiku, već su otvarale pitanja ljubavi i braka, te seksualnosti, prava na abortus i kontracepciju, i na kraju prostitucije. Na taj način, žene u Japanu su po prvi put kolektivno artikulisale svoje stavove o intimnim, društvenim i političkim pitanjima. Međutim, ti stavovi nisu bili jedinstveni: naprotiv, među autorkama su se javljala brojna neslaganja, različita tumačenja i suprotstavljene vizije budućnosti žena, što je dovelo do živih i ponekad oštih rasprava koje su oblikovale tadašnji feministički diskurs.

RASPRAVE O LJUBAVI I BRAKU

Jedna od centralnih tema u raspravama *novih žena* bila je institucija braka. Hiracuka je kritikovala žene koje brane *status quo*, pozivajući ih da traže istinska rešenja za žensko pitanje umesto da se drže zastarelih konvencija. Odlučno je odbacila brak u obliku u kom je postojao u to vreme – instituciju izgrađenu na muškim privilegijama, u kojoj žene nemaju zakonska prava, uključujući imovinu ili decu, i od kojih se očekivalo da podnose seksualne zahteve svojih muževa, često po cenu sopstvenog zdravlja. Njena kritika nije bila usmerena samo protiv muškaraca, već i protiv žena koje su pasivno prihvatale društvene norme bez pokušaja da ih preispitaju (Hiratsuka 1913).

Slično tome, Noe Ito je u svojim tekstovima (npr. „Prosjačka čast” („Kojiki no meiyō”) i „Prekretnica” („Tenki”)) sugerisala da brak ne sme biti uslov opstanka žene, niti institucija u kojoj ona žrtvuje svoju individualnost. Zalagala se za koncept „slobodne ljubavi”, koji je podrazumevao odsustvo institucionalne prinude, ekonomske zavisnosti ili društvene kontrole nad telom i emocijama žene. Za Ito, tradicionalni brak je predstavljao oblik ugnjetavanja jer je ženu podređivao potrebama porodice i društva, umesto da joj omogući da se razvija kao samostalna ličnost.

Rasprava o ljubavi i braku bila je značajna upravo zato što su žene počele da preispituju te teme ne kao privatne i intimne, već kao društveno i politički relevantne za ženski identitet. Za autorke poput Raičo Hiracuke, Hanajo Nišizaki, Jukiko Okade (Yukiko Okada), Sacuki Harade (Satsuki Harada) i Joko Ueno, ljubav nije bila samo pitanje emocija ili konvencije, već sredstvo ličnog samoostvarenja, rasta i intelektualnog proboja. Pod uticajem švedske feministkinje Elen Kej, čija je dela Hiracuka prevodila i objavljivala, ljubav je dobila novo značenje kao sinteza duhovne i telesne veze i postala suštinska komponenta za lični razvoj žene. Ovakva vizija ljubavi bila je tesno povezana s konceptom „sopstva” (*jiko* ili *jiga*), koji je u periodu Taišo (1912–1926) predstavljao sastavni deo modernog iskustva uz demokratiju, liberalni humanizam i ključne koncepte kao što su kulturalizam (*kyōyō shugi*), personalizam (*jinkaku shugi*) i samoformiranje (*shūyō*) (Suzuki 2010, 7).

U tom okviru, pojedine autorke su u prvi plan stavljale sopstvena iskustva. Tako je Hanajo Nišizaki u svom eseju „O poteškoćama ljubavnog i svakodnevnog života” („Ren'ai oyobi seikatsunan ni taishite”), iz 1914. godine, iskreno, gotovo dnevnički, iznela svoja unutrašnja previranja i stavove o ljubavi i braku. Ona je ljubav shvatala kao apstraktnu, metafizičku potrebu koja je istovremeno i fizička, naglašavajući da za nju živeti znači voleti (Nishizaki 1914a, 73). Ona je ukazala na to da ljubav za nju nije vezana za konkretnu osobu, već za samu ideju muškarca, te da ne mora da se realizuje kroz telesnu, fizičku vezu, niti da bude društveno potvrđena da bi bila stvarna i duboka:

„Kada mnoge žene konkretno poseduju muškarca, ja osećam da mogu da posedujem svog muškarca apstraktno. Kada ljubav mnogih žena živi u svetu materije, ja želim da moja ljubav živi u onostranom svetu. Kada muškarci

koji pripadaju zemlji umiru, ja u svom muškarcu koji pripada nebu vidim večni sjaj.

Duboko u sebi osećam da sam žena: ne mogu da podnesem život bez ljubavi. Misliti na muškarca za mene znači živeti, ali taj muškarac nikada nema oblik” (Nishizaki 1914a, 73).

Nišizaki je dalje uvela ideju „odvojenog braka” (*bekkyo kekkon*) u kom se partneri vole, ali žive odvojeno kako bi očuvali individualne puteve razvoja. Njena razmišljanja inspirisala su mladog pesnika Šungecua Ikutu (Shungetsu Ikuta) da je zaprosi, što ona na kraju i prihvata jer vidi u braku put ka punoj realizaciji svog „ja” (Nishizaki 1914b).

Jukiko Okada je u eseju „O braku, mojim roditeljima” („Kekkon ni tsuite ryōshin e”) kao centralnu tezu postavila ideju da brak mora biti zasnovan na slobodnoj volji pojedinca („brak iz ljubavi” – *ren'ai kekkon*), a ne na prinudi roditelja. Ona je posebno kritikovala način na koji se tradicionalno sklapa brak, poredeći roditeljsko ponašanje s prodajom starudije nepoznatim muškarcima, čime se ćerke svode na robu (Okada 1914, 109). Zalagala se za to da roditelji poštuju slobodnu volju ćerki i odbacila ideju da se „nepokoravanje” roditeljskoj volji može smatrati nepoštovanjem prema njima. Njen pogled na roditeljsku ulogu je bio moderan i racionalan: roditelji su samo društveni članovi kao i svi drugi, a ne bića s neprikosnovenim autoritetom. Okada je jasno ukazala na promenu svesti među mladim ženama u odnosu na žene iz prethodnog Edo perioda. Žene, kako je ona tvrdila, vole i poštuju sebe više od bilo koga drugog: „Mi, današnje mlade žene, volimo i poštuju sebe više nego roditelje, braću, ili bilo šta drugo na svetu”. Samim tim, zaključila je ona, više ne postoje žene koje se olako odriču sebe radi braka (Okada 1914, 109).

Joko Ueno je u tekstu „O ‘seksualnosti’: čitanje *Smela ispovest četrdesetogodišnje razvedene žene*” („‘Sei’ ni tsuite: Rikon seru shijū on’na no omoikitta kokuhaku o yonde”) iskoristila slučaj junakinje romana *Opasno doba* (*Den farlige alder*, 1910) Karin Mikelis (Karin Michaëlis) kao polazište za razmatranje pitanja ženske seksualnosti, ljubavi i braka, pokazujući kompleksnost i napetost između lične slobode i društvenih očekivanja. Ona je prepoznala da brakovi često ne proizlaze iz duhovne povezanosti ili uzajamne naklonosti, već iz slučajnosti, tradicije ili pritiska. Za Ueno, prava ljubav je morala biti zasnovana na „čežnji prema ličnosti” (*jinkaku ni taisuru dōkei*) (Ueno

1914, 37), a ne na spoljašnjim faktorima poput bogatstva, izgleda ili statusa; brak bez duhovne veze je videla kao oblik varanja. Uz to je dodala da ekonomska zavisnost žene u braku ukida mogućnost istinske ljubavi:

„Da li je zaista važnije zadržati lažno ime čednosti negoli sačuvati svoje ja? Da li je važnije sačuvati sopstveni i tuđi ugled nego rešiti pitanje sopstvenog života? Ako žena, zarad te lažne reputacije ili društvenog položaja, nastavi da živi u kući muškarca bez ljubavi i bez čežnje – ona nije ništa drugo do prevarant, za podsmeh” (Ueno 1914, 43–44).

U kontekstu seksualnosti, Ueno je naglasila da su žene često u konfliktu između telesne želje i duhovnih ideala. Ona je odbacila ideju da se kod žena ljubav i seksualnost mogu strogo razdvojiti, ali je priznala da je i sama morala preispitati sopstvene stavove. Ueno je dovela u pitanje standarde čednosti i bračne dužnosti, pozivajući žene da same definišu svoju seksualnost i da imaju hrabrost da biraju samački život ili razvod ako je potrebno jer „moderna žena koja teži istini mora imati hrabrosti da odabere samački život ako je to put ka istini” (Ueno 1914, 44).

RASPRAVA O ČEDNOSTI

Takozvana „rasprava o ženama i čednosti” postala je glavna tema u periodici krajem 1914. i početkom 1915. godine. Debatu je prouzrokovao esej Hanajo Nišizaki „O hrani i čednosti” („Taberu koto to teisō to”), objavljen u časopisu *Eho (Hankyō)* u septembru 1914. godine. U tom tekstu, Nišizaki dovodi u pitanje tradicionalno moralističko razumevanje ženske čednosti, postavljajući ga u kontekst osnovne egzistencijalne potrebe, hrane, odnosno preživljavanja. Ona ističe da za ženu koja mora da izdržava porodicu ili bližnje, telesni integritet često postaje „luksuz” koji je društvo spremno da uslovljava, a ne vrednost koju ono štiti. Ukazujući na licemerje društvenih normi, Nišizaki tvrdi da čednost nije urođena moralna vrednost već mehanizam društvene kontrole vezan pre svega za instituciju braka i žensku „pogodnost” za udaju. Kritiku sistema dodatno pojačava činjenica da je sama Nišizaki preživela seksualno nasilje od strane nadređenog, ali nije mogla da napusti posao jer je izdržavala mlađeg brata.

Njen stav je izazvao oštre reakcije, posebno kod Sacuki Harade, koja je u decembarskom izdanju *Plavih čarapa* 1914. godine objavila „Život i čednost: nakon čitanja ‘O hrani i čednosti’ u septembarskom *Ehu*” („Ikiru koto to teisō to: *Hankyō* kugatsugō ‘Taberu koto to teisō to’ o yonde”), članak u kom je insistirala na tome da je čednost neodvojiva od identiteta žene i da je nikada ne treba kompromitovati, postavljajući pitanje da li lični opstanak zaista može opravdati njen gubitak (Harada 1914).

Noe Ito se kasnije pridružila diskusiji s „Mislina o čednosti” („Teisō ni tsuite no zakkan”) u februarском izdanju *Plavih čarapa* naredne godine. Dok je Harada kritikovala Nišizakin stav, Ito je iznela mišljenje da čednost kao vrednost nema toliku težinu u braku zasnovanom na ljubavi. Ito je iskoristila priliku i da istraži dvostruke standarde u patrijarhalnom moralu, posebno u kontekstu različitog odnosa prema ženskoj i muškoj seksualnosti: „Najgore je to što se žene uvek krive za svoju čednost, a muškarci nikada. Smatram da je to najgrublje nepoštovanje ženske ličnosti” (Itō 1915b). Ona je tvrdila da je pojam ženske čednosti društveni konstrukt koji se koristi za kontrolu žena, a ne univerzalna moralna vrednost.

Raičo Hiracuka je potom objavila članak „Prava vrednost nevinosti” („Shōjo no shinka”) u martovskom broju časopisa *Nova rasprava* (*Shin kōron*) 1915. godine. U svom tekstu, Hiracuka se udaljila od odnosa egzistencijalnog pitanja i čednosti, te se više fokusirala na čednost kao moralnu vrednost (Kuwabara 2012, 90), ističući da je važno da žena „neguje i čuva svoju čednost do najpogodnijeg trenutka da je izgubi”, a to je kada „senzualna želja žene proizađe iz njene naklonosti prema voljenom i ona zaista oseti potrebu da bude fizički povezana s njim” (Tomida 2004b, 203–204).

RASPRAVE O ABORTUSU, KONTRACEPCIJI I PROSTITUCIJI

Rasprave o seksualnosti, posebno o prostituciji i abortusu, dalje su odražavale rastuću feminističku kritiku društvene kontrole nad ženskim telima. Tokom perioda Meidi, abortus u Japanu je bio strogo zabranjen u sklopu državne politike „bogata zemlja, jaka vojska” (*fukoku kyōhei*), koja je imala za cilj jačanje Japana povećanjem radne snage i ljudstva u vojsci. Država je nastojala da kontroliše rađanje i time podstakne povećanje prirodnog priraštaja, te je 1882. godine stupio na snagu Krivični zakon (Keihō) koji je abortus

proglasio nezakonitim. Uprkos tome, mnoge žene pribegavale su abortusu usled siromaštva, lošeg zdravlja ili opterećenja već velikim brojem dece.

Sacuki Harada je bila prva koja je pisala o abortusu u svom tekstu „Muškarcima od zarobljene žene” („Gokuchū no on’na yori otoko ni”) u junu 1915. godine. Harada je iskoristila ispovest žene koja je uhapšena zbog ilegalnog abortusa, u kome je iznela veoma ličan i emotivan pogled na pitanje abortusa, smeštajući ga u širi kontekst odnosa, lične odgovornosti i društvenog pritiska. Harada je promišljeno opravdala odluku o prekidu trudnoće, negirajući njenu moralnu težinu, ali tvrdeći da je ona ipak bila rezultat dubokog razmišljanja i osećaja odgovornosti. U razgovoru sa sudijom, žena iz Haradinog teksta je odbacila ideju da fetus već ima punu vrednost kao ljudski život: „Žena svakog meseca odbacuje jajne ćelije. Samo začće još ne znači ni život ni ličnost. ... Nikada nisam čula da je neko grešan zbog toga što je odsekao sopstvenu ruku” (Harada 1915a, 36). Ona je smatrala da bi dopuštanje rađanja neželjenog deteta iz osećaja krivice bilo još neodgovornije, te da je odluka o prekidu trudnoće zapravo čin svesne odgovornosti. U ovom tekstu, abortus je prikazan kao bolna odluka koju donosi žena svesna posledica po sebe i dete, suočena s društvenom osudom i pravnim sistemom koji ne razume složenost ženske telesnosti, niti težinu majčinske odgovornosti.

Noe Ito se nije slagala sa Haradinim stavom. Pod uticajem Eme Goldman (Emma Goldman), Ito je istog meseca (Itō, 1915c) podržala autonomiju ženskog tela, ali se sukobila s koleginicom oko toga koliko daleko ta autonomija može da seže. Dok je Sacuki Harada podsticala žene da pribegnu abortusu ako se majčinstvo pokaže previše teškim, Ito je to odbacila, ne mogavši da prihvati Haradin pogled na fetus kao samo deo ženskog tela, umesto toga se zalažući za njegovu nezavisnu vrednost: „Mislim da beba, dok je još uvek u stomaku, već na neki način ima svoj ‘život’, iako slabašan i nesavršen, ali ipak poseduje svoj sopstveni život” (Itō 1915b, 76).

Nasuprot pređašnjim smelijim i liberalnijim stavovima, stav Vake Yamada (Waka Yamada, 1879–1957) u tekstu „O abortusu” („Datai ni tsuite”), iz septembra 1915. godine, jeste da istinska sreća dolazi iz života u skladu sa zakonima prirode. Ona je kritikovala moderno društvo koje pokušava da zaobiđe odgovornost koju sa sobom nose seksualni odnosi i smatrala da su i abortus i kontracepcija podjednako veliki greh jer narušavaju prirodni poredak i predstavljaju neodgovorno bežanje od posledica sopstvenih izbo-

ra (Yamada 1915a, 34). Razumela je teške životne okolnosti, ali je insistirala na tome da pre nego što ljudi stupe u brak, moraju biti sposobni da preuzmu odgovornost za podizanje dece: „Ako neko nema sposobnost da bude roditelj, njegova dužnost je da tu sposobnost najpre stekne pre nego što stupi u brak” (Yamada 1915a, 35). U tekstu objavljenom dva meseca kasnije, „Sloboda ljubavi i instinkt” („Ren'ai no jiyū to honnō”), Yamada je izjavila da je abortus simptom kapitulacije pred nesavršenošću društva, te odricanje od odgovornosti i ličnog dostojanstva: „Ako neko ubije embrion koji je deo njega, ili čak mogućnost tog embriona, ta osoba je već kukavica i poražena” (Yamada 1915b, 76). Po njenom mišljenju, istinska ljubav podrazumeva odgovornost i snagu da se dete rodi i odgaja uprkos poteškoćama, jer samo snažna i moralna mlađa generacija može dovesti do društvenih promena.

Raičo Hiracuka, u eseju „O borbi između ličnog i seksualnog života” („Kojin to shite no seikatsu to sei to shite no seikatsu to no aida no sōtō ni tsuite”), koji je formulisala kao pismo namenjeno Noe Ito, dovela je u pitanje odnos između majčinstva i ženske nezavisnosti. Hiracuka je tvrdila da bi manji broj dece smanjio smrtnost odojčadi, poboljšao kvalitet obrazovanja i omogućio ženama da aktivnije učestvuju u društvu. Najvažnije od svega, pozvala je na pravo na kontracepciju, tvrdeći da to nije samo privilegija već i dužnost svake civilizovane zemlje (Hiratsuka 1915). Ovaj nastup je ujedno označio i prvu javnu odbranu kontracepcije u Japanu (Tomida 2004b, 207).

Prostitucija je izazvala dalju raspravu, posebno između Ito i marksističke feministkinje Kikue Jamakava (Kikue Yamakawa, 1890–1980). Ito, po uzoru na Emu Goldman, u svom tekstu „O javnim poduhvatima japanskih žena koji su samovažni, uskogruđi i nedosledni” („Gōman kyōryō ni shite futtetei naru nihon fujin no kōkyō jigyō ni tsuite”) iz decembra 1915. godine, osudila je licemerje napora protiv prostitucije i pokazala empatiju prema seksualnim radnicama. Za nju je prostitucija bila samo još jedan oblik preživljavanja koji se nije razlikovao od udaje žene radi sigurnosti (Itō 1915c). S druge strane, Jamakava je bila mišljenja da je ozakonjena prostitucija tekovina iz feudalnog perioda i da bi ju trebalo ukinuti (Yamakawa 1916). Iako su se njihovi pristupi razlikovali, obe su se složile da su moralne reforme koje su predvodili hrišćani bile neefikasne; istinska promena zahtevala je sistemsku društvenu reformu. Rasprava Ito i Jamakave o ovoj temi trajala je od 1915. do poslednjeg, februarskog izdanja *Plavih čarapa* 1916. godine.

ZAKLJUČAK

Fenomen *nove žene* u Japanu u prvim decenijama XX veka pokazao se kao složena i višeslojna pojava. Iako je nastao pod uticajem zapadnih modela i feminističkih diskursa, japanski slučaj nije predstavljao prostu imitaciju. Naprotiv, *nova žena* je oblikovana u okviru japanskog kulturnog, političkog i društvenog konteksta, u dinamičnom odnosu između tradicije i modernosti, individualnog oslobođenja i kolektivnih društvenih očekivanja.

Časopisi i ženska udruženja, od *Plavih čarapa* do kasnijih publikacija koje su pokrenule članice ovog društva, stvorili su prvi prostor u kome su žene same govorile o svom položaju, iznoseći stavove o braku, ljubavi, čednosti, seksualnosti i društvenim normama. Ovi tekstovi nisu bili uniformni: naprotiv, upravo u raznolikosti i uzajamnim polemikama otkriva se bogatstvo i težina pokušaja da se definiše šta znači biti žena u modernom Japanu. Takve rasprave su istovremeno ukazale na otpornost tradicionalnih vrednosti i upornost žena da ih preispitaju i transformišu.

Posebno je značajno što su u ovim časopisima i polemikama postavljena pitanja koja prevazilaze japanski kontekst. Promišljanja o slobodnoj ljubavi, braku kao instituciji, ekonomskoj nezavisnosti i telesnoj autonomiji odražavala su teme zajedničke ženskim pokretima širom sveta. Ipak, japanska *nova žena* donela je originalnu artikulaciju ovih ideja, oslanjajući se na sopstvenu kulturnu i filozofsku tradiciju, ali i na lična iskustva svojih autorki.

Simbolično putovanje od Ibzenove Nore do japanskog sunca može se razumeti kao pomeranje od zapadnih inspiracija, Ibzenove heroine koja napušta dom u potrazi za sopstvenim identitetom, ka japanskoj viziji žene kao sunca, koja u sebi nosi snagu obnove i novog početka. Na tom putu se otkriva originalnost japanskog feminizma, čiji značaj ne leži samo u unutrašnjoj istorijskoj vrednosti, već i u njegovom daljem doprinosu globalnom razumevanju *nove žene*.

LITERATURA

- Akiko, Niwa, Tomiko Yoda. 1993. „The Formation of the Myth of Motherhood in Japan.” *U.S.-Japan Women’s Journal. English Supplement* 4: 70–82.
- Bardsley, Jan. 2007. *The Bluestockings of Japan: New Woman Essays and Fiction from Seitō, 1911–16*. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Japanese Studies.
- Coutts, Angela. 2006. „Gender and Literary Production in Modern Japan: The Role of Female-Run Journals in Promoting Writing by Women during the Interwar Years.” *Signs* 32 (1): 167–195. doi: 10.1086/505271
- Fukaya, Masashi. 1990. *Zōho: Ryōsai kenbo shugi no kyōiku*. Tokyo: Renmei Shobō.
- Hiratsuka, Raichō. 1983. *Hiratsuka Raichō chosakushū 4: Mushiro sei o reihai seyo*. Tokyo: Ōtsuki Shoten.
- Hiratsuka, Raichō. 1987. *Hiratsuka Raiteu hyōron-shū*. Tokyo: Iwanami Shoten.
- Hiratsuka, Raichō. 2006. *In the Beginning, Woman Was the Sun: The Autobiography of a Japanese Feminist*. Translated by Teruko Craig. New York: Columbia University Press.
- Kamei-Dyche, T. Andrew. 2011. „The History of Books and Print Culture in Japan: The State of the Discipline.” *Book History* 14 (1): 270–304. doi: 10.1353/bh.2011.0008
- Kuwabara, Momone. 2012. „Hiratsuka Raiteu no romanchikku rabu to kindai kazoku ni kansuru shisō to jissen ni miru kattō to yuragi.” *Kokusai shakai bunka kenkyūjo kiyō* 14: 85–102.
- Lévy, Christine. 2012. „Le premier débat public de Seitō: autour d’Une Maison de poupée.” *Ebisu* 48: 29–58. doi: 10.4000/ebisu.569
- Lowy, Dina. 2004. „Nora and the ‘New Woman’: Visions of Gender and Modernity in Early Twentieth-Century Japan.” *U.S.-Japan Women’s Journal* 26: 75–97.
- Mackie, Vera. 2003. *Feminism in Modern Japan: Citizenship, Embodiment and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mitchell, H. Richard. 1983. *Censorship in Imperial Japan*. Princeton: Princeton University Press.

- Saucier, Marion. 2012. „Le débat dans *Seitō* sur la femme nouvelle, ‘atarashii on’na’.” *Ebisu* 48: 83–99.
- Suzuki, Michiko. 2010. *Becoming Modern Women: Love and Female Identity in Prewar Japanese Literature and Culture*. Stanford: Stanford University Press.
- Takahashi, S. 1946. „The Magazines of Japan.” *Manchuria Daily News Online* 1 (October): 52–56.
- Tomida, Hiroko. 2004a. „The Controversy over the Protection of Motherhood and Its Impact upon the Japanese Women’s Movement.” *European Journal of East Asian Studies* 3 (2): 243–271. doi: 10.1163/1570061042780883
- Tomida, Hiroko. 2004b. *Hiratsuka Raicho and Early Japanese Feminism*. Leiden: Brill.
- Vasić, Danijela. 2023. „Razvoj pismenosti i kulture čitanja u Japanu.” *Čitalište* 41: 45–61. doi: 10.19090/cit.2022.41.45-61

IZVORI

- Harada, Satsuki. 1914. „Ikiru koto to teisō to: Hankyō kugatsugō ‘Taberu koto to teisō to’ o yonde.” *Seitō* 4 (12): 1–9.
- Harada, Satsuki. 1915. „Gokuchū on’na yori otoko ni.” *Seitō* 5 (6): 33–45.
- Hiratsuka, Raichō. 1913. „Yō no fujintachi ni.” *Seitō* 3 (4): 156–164.
- Hiratsuka, Raichō. 1915. „Kojin to shite no seikatsu to sei to shite no seikatsu to no aida no sōtō ni tsuite.” *Seitō* 5 (8): 1–22.
- Itō, Noe. 1913. „Atarashii on’na no michi.” *Seitō* 3 (1) Dodatak: 20–22.
- Itō, Noe. 1915a. „Teisō ni tsuite no zakkan.” *Seitō* 5 (2): 1–11.
- Itō, Noe. 1915b. „Shishin.” *Seitō* 5 (6): 70–81.
- Itō, Noe. 1915c. „Gōman kyōryō ni shite futtetei naru nihon fujin no kōkyō jigyō ni tsuite.” *Seitō* 5 (11): 1–18.
- Iwano, Kiyoko. 1913. „Jinrui to shite dansei to josei wa byōdō dearu.” *Seitō* 3 (1): 23–28.
- Katō, Midori. 1913. „Atarashii on’na ni tsuite.” *Seitō* 3 (1): 29–35.
- Nishizaki, Hanayo. 1914a. „Ren’ai oyobi seikatsunan ni taishite.” *Seitō* 4 (1): 70–84.
- Nishizaki, Hanayo. 1914b. „Makoto o shitaite.” *Seitō* 4 (3): 25–49.
- Okada, Yukiko. 1914. „Kekkon ni tsuite ryōshin e.” *Seitō* 4 (11): 109–110.

Sawada, Bushō. 1911. „Kakuseiseru fujin to Ibsen no Nora.” *Fujin kurabu* 4 (October): 2.

Ueno, Yōko. 1914. „‘Sei’ ni tsuite: Rikon seru shijū on’na no omoikitta koku-haku o yonde.” *Seitō* 4 (8): 30–49.

Yamada, Waka. 1915a. „Datai ni tsuite.” *Seitō* 5 (8): 30–38.

Yamada, Waka. 1915b. „Ren’ai no jiyū to honnō.” *Seitō* 5 (10): 72–79.

Yamakawa, Kikue. 1916. „Nihon fujin no shakai jigyo ni tsuite Itō Noe-shi ni kou.” *Seitō* 6 (1): 142–153.

Primljeno/Received: 20.09.2025.

Prihvaćeno/Accepted: 01.10.2025.

From Nora to Sun: Understanding Japan's New Woman

Jelena MILENKOVIĆ

University of Belgrade, Faculty of Philology

Summary: This article examines the phenomenon of the New Woman in Japan at the beginning of the 20th century and analyses how the idea of modern female identity was shaped in the cultural, political and literary context of the Taishō period (1912–1926). Particular attention was paid to the role of magazines in which women spoke about their position for the first time and opened up discussions about the institution of marriage, sexuality and prostitution. The magazine *Bluestockings* and the Bluestockings Society represent the key points of this process, but the broader channels of public discourse that enabled the articulation of women's voices are also considered. The analysis shows that the Japanese *New Woman* was not a mere imitation of Western models, but an original articulation that corresponded to local social and cultural conditions. The New Woman in Japan reveals the tensions between tradition and modernity, individual liberation and social norms, and contributes to the global understanding of this universal phenomenon.

Keywords: *Bluestockings*, feminism, Japan, the New Woman, periodicals, *Seitō*